

Finansavisens Gjesteskribent 12. september 2009.

Krisen og likevektsledigheten.

Ragnar Nymoen

Varig økt arbeidsledighet medfører store samfunnsmessige endringer, som for det meste er negative. "Finanskrisen" har potensial til å øke likevektsledigheten, men muligheten for at dette kan forhindres er faktisk ganske god.

Nedturen i internasjonal økonomi blir ofte sammenlignet med depresjonen på 1930 tallet. De demokratiske regjeringenes manglende evne til å avhjelpe massearbeidsløsheten under den store depresjonen medførte mye elendighet, og til at konfliktnivået ble svært høyt i mange land. Høyre- og venstreekstremistiske politiske partier opplevde økt støtte, og i Tyskland gikk det så langt at Hitler og hans naziparti kunne begrunne sin maktovertakelse med stor oppslutning under Riksdagsvalgene i 1934. Da var arbeidsledigheten 30 prosent. En iøynefallende forskjell mellom de to krisene, er at det denne gang ble konsensus om at politisk handling og krisetiltak var påkrevet, både for å hjelpe de som blir ledige, og for stabilisere økonomien og selve samfunnet.

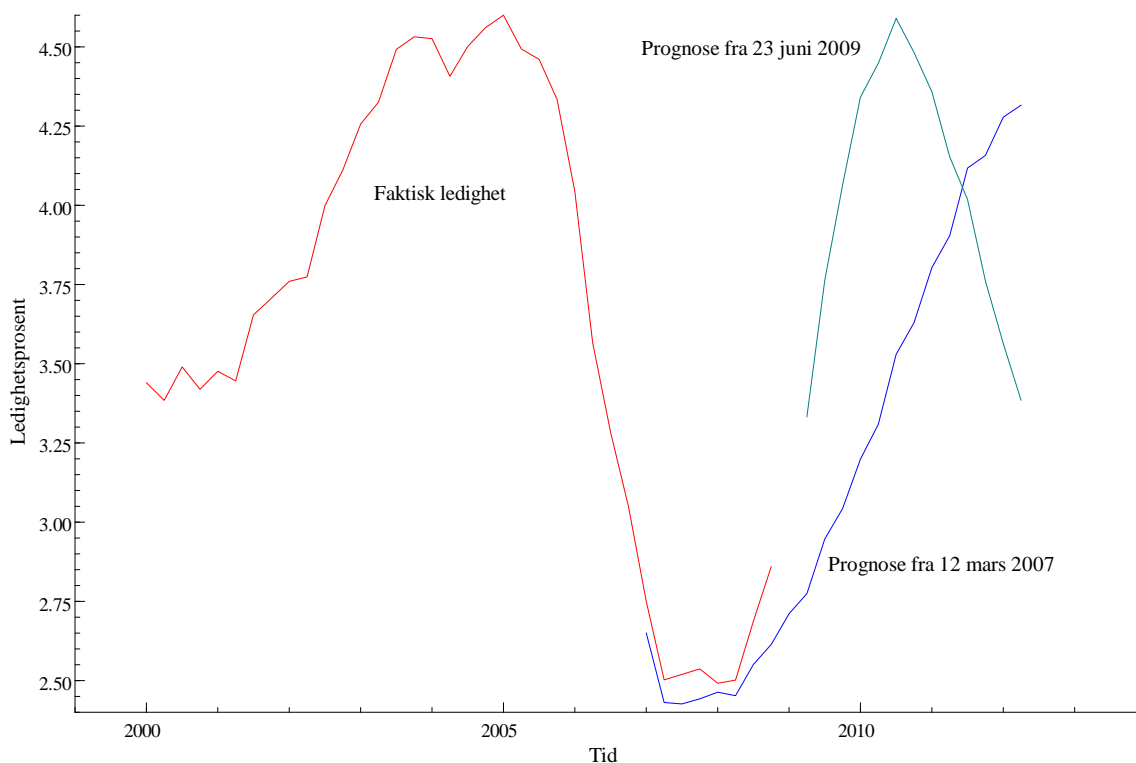
I Norge gikk vi inn i dagens krise etter å ha vært igjennom noen helt unike år: Fra 2005 til 2008 økte sysselsettingen med hele 235 000 personer, eller 10 %. Arbeidsledigheten i AKU hadde falt til 2,5 % da finanskrisen traff norsk økonomi for ett år siden, og den registrerte ledighetsprosenten var da lavere enn den hadde vært på 20 år. Dette hadde neppe vedvart, selv uten finanskrisen, fordi ledigheten høsten 2009 var langt under sitt likevektsnivå. Jeg tenker da ikke på begrepet "naturlig ledighet" som har den alt annet enn naturlig egenskap at litt lavere ledighet enn den "naturlige" fører til økende inflasjon, og litt høyere ledighet fører til avtakende inflasjon. Dette begrepet har liten relevans for å forstå norsk økonomi. Med likevektsledighet forstår vi i stedet det konstante nivået som ledigheten nærmere seg på 8-10 års sikt dersom det ikke skjer nye sjokk til økonomien. Likevektsledigheten er en kontrafaktisk størrelse. Men den er like fullt relevant for å forstå utviklingen i den observerte arbeidsledigheten. Det er fordi likevektsledigheten utøver en tiltrekningskraft på den faktiske ledighetsprosenten.

Likevektsledigheten er en sentral størrelse i makroøkonomiske modeller, og kan estimeres eller simuleres ved hjelp av en slik modell. I 2007 benyttet Gunnar Bårdsen og jeg Norwegian Aggregate Model (NAM) til å estimere likevektsledighet (AKU) til 3,75 %. I mars 2007 benyttet vi modellen til å predikere en økning i ledigheten fra 2,5 % i starten av 2008 til 2,75 % i begynnelsen av 2009, og videre til 4,3 % i 2012. Denne prognosen er gjengitt i figuren sammen med den faktiske ledighetsutviklingen, og en oppdatert prognose fra juni 2009.

Prognosen fra mars 2007 er i stor grad betinget av at ledigheten i 2006 lå så langt under likevektsledigheten. Denne prognosen traff ganske godt i 2007 og 2008, og minner oss derfor på at ledigheten ville ha økt i 2009, selv om ikke finanskrisen hadde meldt seg med full tyngde høsten 2008. Dette ville nok de fleste økonomer og politikere ha sett på som en akseptabel korrigerings, eller et "likevektsfenomen". Det at prognosen viste videre økning i arbeidsledigheten fram mot 2011 skyldes strammere pengepolitikk, og en nøytral finanspolitikk. Figuren viser bare prognosen fram til og med 2012. I våre beregninger svingte prognosen nedover igjen etter 2012, og nærmet seg den estimerte likevektsledigheten litt lenger fram i tid.

Finanskrisen høsten 2008 endret forutsetningene for den makroøkonomiske utviklingen fundamentalt. NAM prognosen fra juni i år, som også er vist i figuren, gir en raskere økende ledighet, mye på grunn av bortfall av inntekt hos våre handelspartnere. Men prognosen bygger også inn estimerte effekter av lavere rente, og av ekspansiv finanspolitikk. Nettoresultatet av disse bidragene er at ledigheten topper seg allerede i 2010, på et nivå omtrent lik det vi hadde i forrige ledighetstopp, for så å snu bratt nedover igjen. Kjører vi prognosen videre framover, havner den først under likevektsledigheten, for så å gå i svingninger mot den samme likevektsledigheten som før.

Likevektsledigheten er ikke en størrelse som er robust overfor alle typer sjokk. Både teori og erfaringer viser at dersom økningen i ledigheten er stor nok, og politikkresponsen er utilstrekkelig, så kan ledigheten sette seg fast på høyere nivåer. Utviklingen i Sverige etter 1990 er eksempel på dette: Ledigheten økte da brått til 12 % fra et lavt nivå som ble regnet som typisk for svensk økonomi, og har siden ikke vært under 6 %. Det som virkelig gir grunn for optimisme med bakgrunn i NAM prognosen, og i andre prognoser som viser mindre økning i ledigheten enn man først kunne frykte, er at de viser at den internasjonale jobb- og finanskrisen kan komme til å passere uten at likevektsledigheten øker i Norge.

Figur 1. Faktisk AKU ledighetsprosent (glattet og sentrert) og ledighetsprognoser fra Norwegian Aggregate Model NAM (<http://folk.uio.no/rnymoen/NAM/index.html>)